

Satversmes tiesa par atbilstošu Satversmei atzīst rezidentūras finansēšanas kārtību

2012. gada 3. maijā Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2011-14-03 „Par Ministru kabineta 2001. gada 13. marta noteikumu Nr. 120 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” 3.¹5. apakšpunkta un 11. punkta un Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumu Nr. 972 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” 11. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 106. pantam”.

Par valsts tiesībām ierobežot kādas personu grupas pamattiesības citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzības labā

Apstrīdētās normas

Ministru kabineta 2001. gada 13. marta noteikumu Nr. 120 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” 3.¹5. apakšpunkts un 11. punkts un Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumu Nr. 972 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” 11. punkts veido vienotu regulējumu, kas noteic, ka ar rezidentūrā uzņemtu personu, kas izlēmusi studēt par valsts budžeta līdzekļiem, tiek noslēgts līgums, kurā paredzēts, ka pēc rezidentūras beigšanas persona trīs gadus strādās noteiktā ārstniecības iestādē. Taču, ja persona šo pienākumu nepilda, tai jāatmaksā apmācībai izlietotie valsts budžeta līdzekļi piecu gadu laikā.

Lietas fakti

Pieteikuma iesniedzējas – Administratīvā rajona tiesas, - tiesvedībā atrodas lieta, kurā persona lūdz atcelt Veselības ministrijas lēmumu, ar kuru tai uzlikts par pienākumu noslēgt līgumu par no valsts budžeta saņemtā finansējuma atmaksu.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas ir pretrunā vienlīdzības principam. Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskats, vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas rezidenti, kuru apmācības izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem, un jebkuri citi augstskolu studenti, kuri studē par valsts budžeta līdzekļiem. Visas šīs personas iegūstot augstāko izglītību, un visos gadījumos to finansējot valsts.

Apstrīdētās normas paredzot atšķirīgu attieksmi, jo nosakot personai pienākumu pēc rezidentūras pabeigšanas vismaz trīs gadus strādāt noteiktā ārstniecības iestādē, kā arī to, ka personai ir jāatmaksā tās apmācībai izlietotie valsts budžeta līdzekļi, ja tā neizpilda minēto pienākumu. Citiem par valsts budžeta līdzekļiem studējošajiem šāds pienākums un tāpat arī tiesību ierobežojums neesot noteikts.

Turklāt pieteikuma iesniedzēja nesaskatot atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi.

Pieteikumā norādīts, ka Satversmes 116. pants pieļauj 106. pantā paredzēto tiesību ierobežošanu, taču apstrīdētās normas nav pietiekami skaidri formulētas un ierobežojums nav samērīgs..

Tiesas secinājumi un lēmums

Par atbilstību vienlīdzības principam

Vērtējot, vai rezidenti un citi augstskolu studenti atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, Satversmes tiesa norādīja, ka veselības aizsardzība ir sabiedrībai un valstij īpaši svarīga joma. Tāpēc ārsta izglītībai ir izvirzītas atbilstoši augstas prasības. Ja citās profesijās praktisko iemaņu apgūšana integrēta augstākās izglītības programmās vai izpaužas kā kvalifikācijas celšanas pasākumi, tad ārstiem papildus minētajam pēc pamatstudiju programmas beigšanas vēl jāstudē rezidentūrā, kuras laikā tiek apgūtas un pilnveidotas specialitātei nepieciešamās teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas. Rezidentūra veido būtisku ārsta izglītības daļu, un bez tās persona nevar iegūt ārsta sertifikātu, proti, tiesības patstāvīgi un pilnvērtīgi praktizēt. Tomēr persona ārsta profesijā var strādāt arī pirms rezidentūras pabeigšanas – to apliecina pati rezidentūras būtība, proti, rezidenti ir darba tiesiskajās attiecībās ar ārstniecības iestādi [13.2].

Ņemot vērā rezidentūras īpatnības, mērķi un nozīmi ārsta profesijā, Satversmes tiesa atzina, ka rezidenti neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem studējošajiem, tāpēc attiecībā uz rezidentiem nav pārkāpts vienlīdzības princips [13.2].

Par Saeimas dotā pilnvarojuma ievērošanu

Satversmes tiesa secināja, ka Saeima Ministru kabinetam devusi plašu rīcības brīvību noteikt rezidentūras finansēšanas kārtību, tostarp arī paredzēt iespēju slēgt līgumus ar personām par apmācības rezidentūrā apmaksu no valsts budžeta līdzekļiem, uzliekot tām par pienākumu pēc rezidentūras beigšanas trīs gadus strādāt noteiktās ārstniecības iestādēs. Apstrīdētajās normās paredzētais regulējums neveido tiesiskās attiecības, kas atšķiras no tām attiecībām, kādas tiek veidotas saskaņā ar Ārstniecības likumu [16.1]. Turklāt tās ir arī pietiekami skaidri formulētas, lai persona, nepieciešamības gadījumā atbilstoši konsultējoties, varētu plānot savu rīcību [16.2].

Par apstrīdēto normu leģitīmo mērķi

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis izriet no Satversmes 111. pantā valstij uzliktā konstitucionālā pienākuma aizsargāt cilvēku veselību un garantēt ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Tā kā valstij ir pienākums nodrošināt iedzīvotājiem jebkurā tās reģionā iespēju saņemt dažādus veselības aprūpes pakalpojumus, tai ir jā rūpējas arī par medicīniskās izglītības un kvalifikācijas iegūšanas iespējām, tāpēc daļai rezidentūrā uzņemto personu tiek piedāvāta apmācība par valsts budžeta līdzekļiem. [17.2].

Tāpat Satversmes tiesa par apstrīdēto normu leģitīmo mērķi atzina sabiedrības labklājības aizsardzību, norādot, ka vienlīdz svarīgi labklājības materiālie un nemateriālie aspekti un ar šo mērķi var saprast arī nepieciešamību valsts rīcībā esošos finanšu līdzekļus izmantot pēc iespējas lietderīgāk un saprātīgāk [17.4].

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir gan citu cilvēku tiesību, gan arī sabiedrības labklājības aizsardzība [17.4].

Par apstrīdētajās normās ietverto ierobežojumu samērīgumu

Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa ņēma vērā Veselības ministrijas sniegto statistiku, kas liecina, ka pēdējo gadu laikā tikai dažas personas, kuru apmācība rezidentūrā apmaksāta no valsts budžeta līdzekļiem, atteikušās strādāt noteiktajās ārstniecības iestādēs un izlēmušas atmaksāt to apmācībai izlietos valsts budžeta līdzekļus. Turklāt gandrīz visas ārstniecības personas pēc trīs gadu perioda beigām turpina darbu tajās pašās iestādēs, kur tika nozīmētas pēc rezidentūras pabeigšanas [18.1].

Satversmes tiesa atzina, ka ar Ministru kabineta izraudzīto līdzekli, proti, apstrīdētajām normām, var sasniegt leģitīmo mērķi – nodrošināt sabiedrībai nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus visā valsts teritorijā, tādējādi aizsargājot citu cilvēku tiesības un sabiedrības labklājību. Savukārt tad, ja persona pēc rezidentūras beigšanas atsakās pildīt pašas uzņemtās saistības un trīs gadus strādāt noteiktā ārstniecības iestādē, apstrīdētajās normās paredzētie līdzekļi ir piemēroti, lai valsts atgūtu šīs personas apmācībā ieguldītos līdzekļus [18.1]. Tāpat Satversmes tiesa secināja, ka leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē nevar sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem [18.2].

Izvērtējot to, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu, Satversmes tiesa secināja, ka personām tika dota pietiekama izvēles brīvība. Pirmkārt, persona varēja izvēlēties, par kādiem līdzekļiem studēt rezidentūrā. Otrkārt, ja persona izvēlējusies studēt rezidentūrā par valsts budžeta līdzekļiem, tad pēc rezidentūras beigšanas tai tiek dota iespēja izvēlēties, kurā no vairākām ārstniecības iestādēm strādāt turpmākos trīs gadus. Treškārt, ja persona vēlas strādāt citā ārstniecības iestādē Latvijā vai izbraukt no Latvijas, tai ir iespēja atmaksāt apmācībai rezidentūrā izlietos valsts budžeta līdzekļus. Turklāt šie līdzekļi jāatmaksā nevis uzreiz pilnā apmērā, bet piecu gadu laikā, sadalot summu pa mēnešiem un nemaksājot soda naudu [18.3].

Satversmes tiesa norādīja, ka valstij ir tiesības prasīt, lai persona izpilda pašas uzņemtās saistības. Savukārt visas sabiedrības ieguvums no šā personas tiesību ierobežojuma ir iespēja saņemt saskaņā ar Satversmes 111. pantu garantētos veselības aprūpes pakalpojumus vai atgūt valsts budžeta līdzekļus, kas ieguldīti personas apmācībā [18.3].

Satversmes tiesa atzina, ka sabiedrības ieguvums ir lielāks par apstrīdētajās normās ietverto personas pamattiesību ierobežojumu, citiem vārdiem, šis ierobežojums ir samērīgs [18.3].

Satversmes tiesa atzina apstrīdētajās normās ietverto regulējumu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. un 106. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.